

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 70.895.035 у Хмельницькому
університеті управління та права імені
Леоніда Юзькова

Рецензія

кандидата юридичних наук, доцента,
доцента кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
ВОЛКОТРУБА Сергія Григоровича
на дисертацію ОБОРОНОВОЇ Ірини Володимирівни
“ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ
В СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ”
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

1. Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Вдосконалення кримінальної процесуальної форми є однією з найважливіших проблем сучасної науки кримінального процесу, важливість якої зумовлена низкою чинників. Зокрема, науковці неодноразово наголошували на потребі з'ясування правової сутності та природи цього державно-правового явища, висловлювали часто суперечливі погляди і підходи щодо розуміння його найважливіших рис та властивостей, що у свою чергу призвело до формування неоднозначних, а часто і суперечливих тенденцій у контексті формування науково-теоретичних основ подальшого розвитку вітчизняного кримінального процесуального законодавства. Численні зміни і доповнення національного законодавства в частині удосконалення правового регулювання особливостей здійснення кримінальної процесуальної діяльності щодо досудового розслідування та судового розгляду проваджень з участю специфічних суб'єктів, нагальна потреба економії наявних у правоохоронній та судовій системах сил та засобів, максимально можливої швидкості здійснення проваджень тощо цілком закономірно викликають підвищений інтерес науковців.

2. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій.

Дисертанткою проведено всебічне, комплексне та ґрунтовне наукове дослідження диференціації кримінальної процесуальної форми. У роботі наводиться характеристика основних властивостей процесуальної форми, вивчено чинники, які зумовлюють потребу її диференціації. Проведено узагальнення представлених у науці підходів до розкриття сутності процесуальної форми, її єдності та диференціації. Структура роботи є збалансованою, відображає основну спрямованість теоретичного аналізу й забезпечує поступовість наукового дослідження. Структурні елементи дисертації перебувають у логічному зв'язку між собою в рамках єдиного напрямку розвитку наукової думки. Авторка належним чином вивчила значний обсяг літературних джерел, нормативну базу як національну, так і окремі

нормативні акти зарубіжних країн, окремі міжнародно-правові акти. У роботі дістали відображення основні погляди та підходи науковців, які проводили дослідження відповідної проблематики, авторка вдало виокремила найбільш дискусійні моменти, які є в доктрині кримінального процесу та намагалася сформулювати власне бачення вирішення наявних суперечностей, прогалин тощо. Варто підкреслити продемонстрований дисертанткою високий рівень розуміння сутності досліджуваних явищ та процесів. Висновки, рекомендації та пропозиції, сформовані в дисертаційній роботі, є в необхідній мірі обґрунтованими, виваженими та достовірними.

3. Достовірність наукових положень. Завдяки вдалому застосуванню методів наукового дослідження, дисертантка змогла досягти поставленої у дослідженні мети та виконати визначені завдання. Історичний метод надав можливість проаналізувати становлення та розвиток таких явищ як уніфікація та диференціація процесуальної форми. Завдяки вмільому використанню засобів і прийомів логіки здійснене узагальнення висловлених в юридичній науці й практиці підходів до визначення правової природи диференціації процесуальної форми. Порівняльно-правовий метод застосовувався у процесі порівняння норм національного кримінального процесуального закону з кримінальним процесуальним законодавством зарубіжних держав, міжнародними нормативно-правовими актами. Емпіричною базою дослідження виступили законодавчі та інші нормативно-правові акти України та зарубіжних країн, рішення Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини, рішень судів загальної юрисдикції.

4. Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи. Одержані дисертанткою результати дослідження характеризуються високим рівнем наукової новизни. Так, дисертанткою визначено диференціацію кримінального провадження в суді першої інстанції як спосіб процесуальної організації провадження в суді першої інстанції, відповідно до якого з урахуванням низки матеріально-правових і процесуальних чинників у межах цього провадження встановлюються загальний та диференційовані процесуальні порядки його здійснення, а також передбачається можливість різностадійного розгляду провадження по суті, що здійснюється з метою оптимізації кримінальної процесуальної діяльності та найбільш ефективного виконання завдань кримінального провадження. Авторка пропонує виділяти такі основні види диференційованого провадження у суді: 1) розгляд у підготовчому судовому провадженні: а) розгляд обвинувального акта з угодою про визнання винуватості або примирення; б) розгляд клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності); 2) розгляд в основному судовому провадженні (судовий розгляд) – розгляд обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, угоди про визнання винуватості або примирення, досягнутої під час судового розгляду. Встановлено, що основними чинниками, які обумовлюють потребу диференційованого порядку розгляду кримінальних проваджень є чинники матеріально-правові (характер вчиненого діяння, вид та ступінь тяжкості кримінального правопорушення; вид та розмір заходу кримінально-правового характеру, що може бути застосований за вчинення відповідного діяння) та процесуальні чинники (а) наявність в особи, щодо якої здійснюється судове провадження, особливих ознак (властивостей);

б) визнання обвинуваченим вини у вчиненні кримінального правопорушення; в) наявність досягнутого між сторонами компромісу (угоди) щодо вирішення кримінального провадження; г) ступінь співвідношення приватних і публічних інтересів у кримінальному провадженні; д) відсутність обвинуваченого у зв'язку з ухиленням обвинуваченого від кримінальної відповідальності; е) наявність волевиявлення обвинуваченого, потерпілого щодо застосування диференційованого порядку судового провадження; ж) наявність у провадженні відомостей, які становлять державну таємницю). Авторка запропонувала дефініцію спеціального судового провадження (*in absentia*) як самостійного диференційованого виду судового провадження в суді першої інстанції, що здійснюється за ухвалою суду щодо злочинів, передбачених кримінальним процесуальним законом, за фактичної відсутності в судовому засіданні обвинуваченого, який переховується від суду на тимчасово окупованій території України або поза її межами з метою ухилення від кримінальної відповідальності чи переданий для обміну як військовополонений, що обумовлює необхідність дотримання посиленних процесуальних гарантій прав обвинуваченого. Заслуговує на увагу й висновок авторки, що в Україні слід запровадити «класичну» модель суду присяжних. Наукова робота містить й інші положення новизни, що представляють теоретичну та практичну цінність.

5. Наукова і практична цінність одержаних результатів полягає в можливості використання висновків та пропозицій, сформованих у дисертації в нормотворчій діяльності, а також положення, які можуть сприяти виробленню однакової практики застосування судами кримінальних процесуальних норм. Результати дослідження можуть використовуватися в навчальному процесі при вивченні кримінального процесуального права.

6. Повнота викладення положень дисертації в опублікованих працях. Основні результати дисертаційного дослідження відображені в опублікованих авторкою роботах - чотирьох наукових статтях у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, з яких одна у співавторстві, а також у семи тезах доповідей на науково-практичних конференціях. Таким чином результати дослідження пройшли належну апробацію згідно з нормативними вимогами.

7. Дискусійні положення та зауваження. Не применшуючи теоретичну і практичну цінність одержаних дисертанткою результатів дослідження, а також глибину і комплексність проведеного аналізу, слід відмітити існування у роботі дискусійних моментів.

Потребує додаткової аргументації положення наукової новизни в частині використання поняття «різностадійного розгляду провадження» оскільки така термінологія не є усталеною в науці кримінального процесу і може породжувати неоднозначне її сприйняття та розуміння вченими і практиками (с. 21, 23, 30, 48 та ін.).

Авторка робить спробу визначити чинники, вплив яких і викликає потребу диференціації процесуальної форми, що в цілому є однозначно вірним підходом. Але авторка обмежується визначенням лише правових чинників (критеріїв) – матеріально-правових і процесуальних і таким чином залишається поза увагою вплив соціальних, економічних, міжнародно-правових й інших чинників.

У здійсненому авторкою дослідженні виникнення, становлення та розвитку процесуальної форми (підрозділ 1.2) бракує визначення періодизації історичних етапів розвитку, зокрема вказівки на часові рамки. Крім того, з незрозумілих причин авторка робить висновок про обвинувальний історичний тип кримінального процесу, який регламентувався Руською Правдою, одночасно залишаючи поза увагою явні інквізиційні (розшукові) моменти, які вже були властиві тогочасному процесу.

Водночас наведені зауваження і побажання не применшують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження. Дисертантка на належному рівні виконала поставлене наукового завдання та оволоділа методологією наукової діяльності. Рецензована дисертація є самостійним завершеним комплексним і актуальним дослідженням.

У зв'язку з наведеним вище:

1. Дисертація ОБОРОНОВОЇ Ірини Володимирівни на тему «Диференціація кримінального провадження в суді першої інстанції» є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що у своїй сукупності мають значення для розвитку доктрини кримінального процесуального права та судової практики.

2. Дисертація ОБОРОНОВОЇ І.В. виконана і оформлена у відповідності до вимог, передбачених Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), відповідає пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Здобувачка ОБОРОНОВА Ірина Володимирівна заслуговує на присудження їй освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензент:

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова

Сергій ВОЛКОТРУБ